

Sociale variatie in online tienertaal

Meer regiolect bij jongens, meer emoji bij meisjes

Lisa Hilde

Chatgesprekken op populaire platformen als WhatsApp en Facebook Messenger maken vandaag een essentieel onderdeel uit van de dagelijkse communicatie van jongeren. De schrijftaal die tieners op deze platformen hanteren, is vaak erg herkenbaar: denk maar aan het gebruik van emoji, de losse omgang met leestekens en hoofdletters, of de vele afkortingen. Toch blijkt er niet zoiets te bestaan als ‘de’ online jongerentaal: de mate waarin tieners bepaalde typische kenmerken gebruiken in hun chatberichten, wordt namelijk sterk beïnvloed door hun profiel. Zo verschilt de online schrijfstijl van meisjes van die van jongens, en duiken er talige verschillen op tussen uitingen geproduceerd door leerlingen uit verschillende studierichtingen of door tieners in de vroege versus late adolescentie. Voor de jongeren zelf is dit geen verrassing: zij zijn zich immers sterk bewust van het bestaan van sociale variatiepatronen in online taalgebruik. Alleen met de parameter studierichting associëren zij geen taalverschillen.

Leerlingen doneren tekst

Meer dan duizend middelbare scholieren ‘doneerden’ vrijwillig chatberichten nadat we hen klassikaal informeerden over ons onderzoeksproject. Ook gaven zij zelf relevante profielinformatie op, zoals hun geboortjaar, gender, studierichting en het beroep van hun ouders. Aan de leerlingen (en aan de ouders van minderjarige leerlingen) werd officieel toestemming gevraagd om de gedoneerde teksten na anonimisering taalkundig te analyseren.

In totaal verzamelden we meer dan 400 000 Nederlandse chatberichten geschreven door Vlaamse tieners (13 tot 20 jaar oud) op de populaire sociale media Facebook Messenger en WhatsApp. De jongeren volgen les in de drie voornaamste studierichtingen in het Belgisch middelbaar onderwijs: het sterk theoretisch georiënteerde algemeen secundair onderwijs (aso), het sterk praktijkgerichte beroepssecundair onderwijs (bso) en het hybride technisch secundair onderwijs (tso).

Verschil in stijl, niet in inhoud

Inhoudelijk vertonen de chatberichten sterke gelijkenissen, ongeacht het profiel van de chatters. Zo zijn bepaalde gespreksonderwerpen echte topfavorieten, namelijk vrienden, familie, school en sociale media. Wat de schrijfstijl van de berichten betreft, nemen we wel uiteenlopende patronen waar voor verschillende groepen tieners. Deze stilistische variatie betreft elementen die afwijken van de formele Nederlandse schrijftaal (bv. typische chattaalkenmerken zoals emoji, maar ook traditionelere niet-standaardtaligheid zoals regionale taalkenmerken), en teksteigenschappen die meer te maken hebben met traditionele (schoolse) geletterdheid dan met digitale communicatie (bv. gemiddelde zinslengte).

Hoe ouder, hoe standaardtaliger

We stellen vast dat chatberichten van oudere scholieren (17 tot 20 jaar) niet alleen minder (digitale en traditionele) niet-standaardtalige kenmerken bevatten dan die van jongere tieners (13 tot 16 jaar), maar ook van een algemeen sterkere traditionele geletterdheid getuigen. Deze bevindingen suggereren een toenemende acceptatie en/of beheersing van het standaardregister naarmate jongeren ouder worden.

Ook lijken de twee groepen verschillende repertoires te verkiezen om zich emotioneel uit te drukken op sociale media: terwijl oudere tieners meer opteren voor verbale expressie, zet de jongere groep veeleer in op een typografisch repertoire (met bijvoorbeeld veelvuldig gebruik van emoji).

Jongens meer regiolect, meisjes meer emoji

Genderpatronen die werden vastgesteld voor gesproken taal, krijgen een specifieke vertaling in online schrijftaal. Al sinds de begindagen van de sociolinguïstiek werd

vastgesteld dat traditionele substandaardtaal (zoals dialect) vooral een aantrekkingskracht uitoefent op mannen (bv. Labov 1972), en dat vrouwen tijdens het converseren meer inzetten op het tot stand brengen van emotionele en sociale connecties (bv. Tannen 1990). Op sociale media vertaalt dit zich als volgt: jongens gebruiken meer traditionele niet-standaardtalige kenmerken (bv. regionaal taalgebruik en slang) in hun chatberichten, terwijl meisjes meer de expressieve typografische elementen hanteren die eigen zijn aan het online genre (bv. emoji). Volgende voorbeelden uit onze verzameling chatberichten illustreren deze tendensen:

(1) Jongen, 16 jaar: *En ik zen nog gevalle me mijne velo ook* ('En ik ben nog gevallen met mijn fiets ook')

(2) Meisje, 15 jaar: *Hopelijk zie ik jullie dan!!!!* 🤪🤪🤪🤪👁️👁️

Opvallend is dat meisjes in chatberichten niet alleen het typografische repertoire meer benutten dan jongens om sociale en emotionele betrokkenheid uit te drukken, maar dat in deze specifieke context ook hun verbale expressie sterker is.

Bso meer niet-standaardtalig

Terwijl gender en in mindere mate ook leeftijd in het internationale onderzoek naar online communicatie een prominente plaats krijgen, blijkt de impact van de opleiding van jongeren tot nu toe stiefmoederlijk behandeld te zijn. In dat opzicht is deze studie vernieuwend. Bovendien blijkt de impact van de gekozen studierichting best wel groot. Zo gebruiken praktijkgerichte bso-leerlingen systematisch meer (digitale en traditionele) niet-standaardtalige kenmerken in hun chatberichten dan theoretisch georiënteerde aso-leerlingen. Opmerkelijk is dat tso-leerlingen – die zich op het midden van het educatieve continuüm van theorie naar praktijk bevinden – geen talige tussenpositie innemen: hun chatberichten vertonen een variabelere stilistisch patroon.

Hoewel uit de teksten van bso-leerlingen over het algemeen ook een minder sterke verbale oriëntatie en traditionele geletterdheid blijkt, doen deze tieners absoluut niet onder op het vlak van 'digitale geletterdheid'. Zij maken immers volop gebruik van de nieuwe communicatieve mogelijkheden en middelen die digitale media bieden. Meer dan hun leeftijdsgenoten uit andere studierichtingen zetten zij in op de typografische expressie van emotie en sociale verbondenheid (bv. door het gebruik van emoji).

Arbeidersklasse meer niet-standaardtalig

De combinatie van de studierichting van de jongeren en het beroep van hun ouders levert een genuanceerder beeld op van de sociale achtergrond van de tieners. We

maken een onderscheid tussen tieners met een sociaal profiel dat aansluit bij de prototypische boven-, midden- of arbeidersklassen.

Jongeren uit de arbeidersklasse gebruiken systematisch meer niet-standaardtalige kenmerken dan hun leeftijdsgenoten uit de bovenklasse. Voor jongeren uit de middenklasse wordt een meer variabel talig patroon geobserveerd.

Opmerkelijk is dat tieners uit de arbeidersklasse niet alleen sterk aangetrokken zijn tot klassieke niet-standaardtaligheid, wat bevindingen uit eerder onderzoek ondersteunt, maar ook tot de internationale digitale schrijfcultuur (met taalonafhankelijke elementen, zoals emoji, afwijkende typografie, etc.). De volgende uitingen van jongeren uit de arbeidersklasse bevatten zowel regionaal taalgebruik als typische chatkenmerken:

- (1) jongen, 17 jaar: *Sorry gast* 🙄🙄🙄🙄 ('Sorry, man')
- (2) meisje, 14 jaar: *Hahaha sgeire gedaan zenne moatje!!*
(‘Hahaha dat is graag gedaan hoor, maatje!’)
- (3) jongen, 18 jaar: *Pfff kwil ni na stage* 🙄🙄🙄
(‘Pfff ik wil niet naar stage’)
- (4) meisje, 14 jaar: *Wtf gast zo iets zegde toch ni WTFFF GASTTT*
(‘What the fuck man zoiets zeg je toch niet, what the fuck, man’)

Niet onbelangrijk is echter dat het sociale profiel van heel wat jongeren niet aansluit bij de prototypische boven-, midden- of arbeidersklassen. Zo staat de studierichting van bepaalde tieners in schril contrast met het beroep van hun ouders – denk maar aan aso-leerlingen van wie de ouders een manueel beroep hebben, of bso-leerlingen van wie de ouders een prototypisch beroep uit de bovenklasse uitoefenen. Voor tieners met een dergelijk ‘hybride’ sociaal profiel nemen we afwijkend taalgedrag waar met een neiging tot hypercorrectie: deze jongeren schrijven bijvoorbeeld standaardtaliger op sociale media dan men zou verwachten op basis van hun studierichting of socio-economische achtergrond.

Meisjes: meer talige variatie

Uit bijkomende analyses blijkt dat de verschillende sociale variabelen op zichzelf niet altijd een duidelijk afgelijnde talige impact hebben, maar net met elkaar interageren. Deze interacties voegen nuancering toe aan de hierboven beschreven patronen. Zo observeren we andere leeftijds- en genderpatronen in de online schrijftaal van jongeren met een verschillende sociale achtergrond: talige verschillen tussen jongens en meisjes zijn bijvoorbeeld het meest uitgesproken in de arbeidersklasse. Verder produceren alle tieners naarmate ze ouder worden meer standaardtalige uitingen op sociale media, maar deze convergentie naar de standaard is veel meer uitgesproken bij meisjes dan bij jongens. Die sterkere sociale variatie in het taalgebruik van meisjes is overigens een tendens die meermaals terugkeert: zo zorgt de studiekeuze van meisjes voor veel grotere taalvariatie dan de studiekeuze van jongens.

Tieners bewust van sociale taalvariatie

Omdat we ook wel eens wilden weten of jongeren zich enigszins bewust zijn van de sterke sociale variatie die hun online taalgebruik vertoont, peilden we via een anonieme enquête naar de attitudes van 168 Vlaamse tieners over de online schrijftaal van hun leeftijdsgenoten. De enquête bevatte korte doeopdrachtjes (waarin bijvoorbeeld geraden moest worden of een chatbericht door een jongen of een meisje was geschreven; zie afbeelding 1) en stellingen waarmee de deelnemers in bepaalde mate akkoord of niet akkoord konden gaan (bv. stellingen rond vastgestelde variatie in online schrijftaal, zoals ‘Meisjes chatten anders dan jongens’).

Haha da was kei lief 😂😂💕

Ik denk dat het bericht hierboven is geschreven door een...

jongen

meisje

ik weet het niet

Waarom? (niet verplicht)

Een doeopdracht uit de enquête, met een authentiek voorbeeld uit de verzameling chatberichten

De tieners geven met name aan overtuigd te zijn van talige variatie die te maken heeft met de leeftijd of het gender van de auteurs. In de doeopdrachten blijkt deze sterke overtuiging zich effectief te vertalen naar een accuraat inzicht. Zo slagen de jongeren er erg goed in om te achterhalen of de auteurs van authentieke chatberichten jongens of meisjes zijn, en nog beter of ze tussen 13 en 16 dan wel

tussen 17 en 20 jaar oud zijn. Het stond de deelnemers vrij om hun redenering te noteren en aan te geven op welke (stilistische of inhoudelijke) elementen in de berichten ze zich baseerden. De tieners lijken zich in grote mate te baseren op elementen waarvoor in de verzameling chatberichten ook echt significante leeftijds- en genderverschillen zijn geobserveerd. Zo weten jongeren heel goed dat de (niet-standaardtalige) spellingsvariant ‘sg’ in de plaats van ‘sch’ typisch is voor jonge tieners, net als een overvloedig gebruik van emoji. De twee berichten hieronder werden dan ook goed herkend als geproduceerd door tieners jonger dan 16:

(1) *Hoe is sgool* ('Hoe is school?')

(2) *Kunt gy ni kome* 🤔🤔🤔🤔 ('Kun jij niet komen?')

Alleen voor de parameter studierichting stellen we een opmerkelijke kloof vast tussen de opvattingen van tieners en het eigenlijke taalgebruik van hun leeftijdsgenoten. Hoewel er heel systematische verschillen kunnen worden waargenomen tussen de chatberichten van tieners uit het aso, bso en tso, zijn de deelnemers van de enquête zich hier helemaal niet van bewust. Bovendien lijkt het onderwerp zelfs wat gevoelig te liggen. Slechts een kleine minderheid van de deelnemende tieners geeft aan in talige variatie gerelateerd aan studierichting te geloven. Deze zwakke overtuiging werkt ook door in de doeopdracht: zo slagen de tieners er helemaal niet goed in om te achterhalen of de auteurs van enkele chatberichten leerlingen uit het aso, tso of bso zijn. Bovendien baseren ze zich op talige patronen die we nauwelijks of niet terugvinden in onze chatdata.

Verder onderzoek naar talige verschillen die te maken hebben met sociale indicatoren zoals studierichting, is bijgevolg wenselijk. Niet alleen worden dergelijke sociale variabelen zelden opgenomen in variationeel taalkundig onderzoek over socialemediateksten, ook lijkt een factor als studierichting nagenoeg afwezig te zijn in het sociolinguïstische bewustzijn van jonge taalgebruikers.

Conclusie

De studie van een grote verzameling chatberichten van Vlaamse tieners wijst uit dat, ondanks de visuele herkenbaarheid van het genre (door enkele prototypische kenmerken zoals emoji), er niet zoiets bestaat als ‘de’ online jongerentaal. De chatgesprekken vertonen inhoudelijk sterke gelijkenissen, maar stilistisch is er belangrijke variatie waar te nemen naargelang het profiel van de chatter. Zo oefenen de leeftijd, het gender en de sociale achtergrond van jongeren een belangrijk invloed uit op hun online schrijftaal. Tieners zelf lijken zich heel goed bewust te zijn van deze stilistische variatie wat de variabelen leeftijd en gender betreft, maar helemaal niet wat studierichting betreft, hoewel sterk verschillende schrijfpatronen werden waargenomen voor leerlingen uit het aso, bso en tso.

We kunnen besluiten dat deze jongeren – wat ook hun leeftijd, gender of sociale achtergrond mag zijn – de trein van de digitale geletterdheid niet hebben gemist. Hoewel bso-leerlingen bijvoorbeeld vanuit hun opleiding minder met schrijftaal geconfronteerd worden, hebben net zij een heel uitgebreid en gevarieerd digitaal-typografisch repertoire, dat ze bovendien zelfs sterker blijken in te zetten dan hun leeftijdsgenoten uit andere studierichtingen. Daarbovenop krijgen ook ‘klassieke’ variatiepatronen een specifieke vertaling in online taalgebruik: zo houden jongens op sociale media nog altijd van een portie stoer regionaal taalgebruik, en benutten meisjes bij voorkeur de mogelijkheden van het genre om sociale verbondenheid uit te drukken.

Literatuur

Labov, William. 1972. *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Tannen, Deborah. 1990. *You just don't understand. Women and men in conversation*. New York: Ballantine Books.

Lisa Hilde maakt deel uit van de onderzoeksgroep CLiPS aan de Universiteit Antwerpen. Ze werkte recent een doctoraatsthesis in de taalkunde af onder begeleiding van prof. dr. Reinhild Vandekerckhove en prof. dr. Walter Daelemans. Haar onderzoek richt zich op sociale variatie in het online taalgebruik van jongeren.

e-mail: lisa.hilde@uantwerpen.be